

УДК 316.662:316.324.8

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ СТАТУС ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ЕМАНСИПОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА

Михайло Гордієнко

*Національного університету державної податкової служби України
вул. К. Маркса, 31, 08201 Ірпінь, Україна*

Розглянуто соціально-політичний статус особистості в державотворчих і філософських вимірах. З'ясовано, що політику слід розглядати в особистісному вимірі. Лише освічена, культурна і збагачена духовними імперативами особистість може бути джерелом цивілізаційного прогресу. Зроблено висновок, що вивчення соціально-політичного статусу особистості дає змогу визначити її адекватність наявним реаліям, оптимізувати професійну діяльність суб'єктів політики, об'єктивно спрямовувати вектор розвитку суспільства.

Ключові слова: людина, політика, особистість, суспільство, Бог, статус, індивід.

У сучасному світі має шанс стати успішною та країна, яка створює максимально сприятливі умови для реалізації творчого потенціалу особистості, забезпечує права, свободи, демократичні цінності, можливості для творчого розвитку своїм громадянам і здатна мобілізувати їхній конструктивний потенціал на утвердження загальнонаціональних інтересів. Емансиповане суспільство не лише надає пріоритет індивідові, а й прагне залучити якомога більше своїх громадян до політичного процесу, управлінських функцій. Аполітичність і байдужість людей – це шлях до занепаду суспільства. Ще в античні часи Аристотель стверджував, що людина є істота політична, яка здатна до “чуттєвого сприйняття таких понять, як добро і зло, справедливість і несправедливість і т. п. А сукупність всього цього і створює основу сім'ї і держави” [1, с. 444]. Зазначимо, що громадянські якості особи не успадковуються генетично, а формуються в процесі її взаємодії із суспільством, групами людей, окремими індивідами. Для забезпечення тяглості політичного розвитку, збереження цілісності суспільства у процесі зміни поколінь важливо усвідомлено формувати соціально-політичний статус особистості, надавати якісну освіту і виховання всім громадянам з метою формування самостійних і відповідальних політичних суб'єктів.

Соціальна кореляція особистості й політики має перманентний характер. У первісному стані людського суспільства індивід становив органічну частину соціального цілого, нічим не відрізнявся від собі подібних і тому не ототожнювався з особистістю. Це була людина роду, племені, що не мала навіть власного імені. Її суспільне життя регулювалося звичаями, ритуалами, традиціями, а не політичними чи правовими нормами. Із розвитком економіки, виникненням поділу праці і приватної власності виникає соціальна індивідуальність – особистість із специфічними інтересами і цілями. Одночасно відбувається і диференціація суспільного життя. Виникає політика, головна роль якої – узгоджувати різноманітні інтереси суспільства і тим самим забезпечувати потреби суверенної особистості й цілісність існування держави.

Оскільки держава та її інституції забезпечують злагоджене життя суспільства, то зазвичай державні органи, політичні партії, громадські об'єднання і є основним об'єктом політологічного аналізу. Ми вважаємо, що на сучасному етапі суспільного розвитку подібний формально-інституційний підхід до розуміння політики є обмеженим. Політику слід розглядати крізь призму особистісного виміру. Розвиток суспільства, історія в цілому є результатом діяльності конкретних осіб. Саме особистість – головний творець політики. На підставі цього твердження можна визначити мету нашого дослідження: вивчення соціально-політичного статусу особистості як рушія цивілізаційного процесу, носія національно-державної ідентичності. Політика творить і збагачує особистість. Отже, особистість є одночасно як суб'єктом, так і об'єктом політики.

Розвиток суспільного життя, технічного прогресу і політичної науки зумовлював у Новий час формування і утвердження ідеї особистості як суверенного суб'єкта політичної діяльності з притаманними їй невід'ємними правами і свободами. Основою цього перетворення особистості із об'єкта в суб'єкт політики стало утвердження приватної власності та природних прав людини. Саме в цей період починає формуватися громадянське суспільство з його цінностями й інститутами, виникає ідеологія лібералізму, яка обґрунтовує визнання політичних і економічних прав індивідів, що захищені законом. З цього часу лібералізм стає домінантою всієї політичної культури Заходу. Творцями класичного лібералізму в Європі були Дж. Локк, Ш. Монтеск'є, Д. Дідро, І. Кант, А. Сміт та ін. В Америці біля його витоків стояли Б. Франклін і Т. Джефферсон.

Саме в межах лібералізму вперше була розроблена цілісна концепція особистості як суб'єкта політичної діяльності. Соціально-філософським підґрунтям її були такі положення: самоцінність особистості і природна рівність усіх людей; суверенітет індивідуальної волі; гарантоване існування невідчужених прав людини: права на життя, свободу і власність; створення

держави на основі суспільного договору з метою захисту природних прав людини; верховенство закону тощо. Провідний ліберальний теоретик Англії XIX ст. Дж. Мілль розглядає індивідуальність, що керується правовими нормами, як елемент соціального добробуту. Вчений стверджує: “Людська істота постає в наших роздумах піднесеною й гарною зовсім не через уніфікацію в собі всього індивідуального, а через його культивування й вживання в межах, зумовлених правами інших людей. Завдяки тому ж процесу стає багатим, різноманітним та рухливим усе людське життя... Пропорційно до розвитку власної індивідуальності кожна особа стає ціннішою для себе самої і тому отримує здатність набувати більшої цінності для інших. Її власне існування набуває більшої повноти життя, а коли більше життя міститься в окремих складових, то його більше і в цілій масі, що з них складається” [7, с. 156]. Пафосом всіх ліберальних політичних концепцій була ідея вільної особистості, котра є самодостатньою і в цьому статусі утворює головне джерело влади.

Політична філософія консерватизму (на протигагу лібералізму) орієнтована на захист традиційних цінностей, усталених суспільних відносин. Згідно з цією ідеологією розвиток суспільства і держави – результат природної еволюції життя, а не суспільного договору, як стверджують у лібералізмі, тому людям не варто активно втручатися в політичні процеси. Звідси і заперечення представниками консерватизму важливості політичної активності пересічної особистості і в цілому народних мас. Американський політичний мислитель М. Стентон Еванс у цьому контексті пише: “Консерватор вірить, що людина має бути вільною. Він не вбачає у вільному стані кінець людського існування. Він вважає, що людина існує для того, щоб сформувати своє життя відповідно до об’єктивного порядку, щоб обрати Добро. Але “вибір” Добра може статися лише за умов відповідного воління. Таким чином свобода – це політичний контекст морального рішення, це модальність, всередині якої людський розум може знайти моральні абсолюти. Тоді, з погляду консерватора, правильний вибір є остаточною цінністю, а свобода – інструментальною, отже, допоміжною” [10, с. 382–383]. І хоча свободу особистості як таку консерватизм не заперечує, однак у політичному вимірі акцентують на її підпорядкуванні владі, яка має належати політичній еліті.

Розвиток промислового виробництва, становлення демократії, розширення виборчих прав, виникнення і діяльність політичних партій спричиняють залучення широких мас до активного політичного життя. Це приводить до виникнення “масової свідомості” і радикальної зміни соціально-політичного статусу особистості. Характеризуючи життя Європи кінця XIX–початку XX ст., іспанський філософ Х. Ортега-і-Гасет дійшов висновку, що вона перебуває в кризовому стані. Криза європейської

спільноти зумовлена засиллям мас в управлінських та владних структурах. Мислитель стверджує: “Людина маси вірить, що цивілізація, в якій вона народилася і якою вона користується, така ж спонтанна й первобутня, як природа, і тим самим вона обертається в примітив. Цивілізація їй здається пралисом... Засади, на яких спирається цивілізований світ, що його треба утримати, не існують для сучасної пересічної людини. Її не цікавлять основні вартості культури, вона з ними не солідаризується, не бажає служити їм... Чим далі поступає цивілізація, тим складнішою й тяжчою вона стає... У Греції та Римі збанкрутувала не людина, а її засади. Римська імперія збанкрутувала через брак техніки... Але тепер банкрутує людина, бо вона не може тримати кроку з поступом своєї власної цивілізації” [8, с. 68]. Сьогодні відчутним є такий **соціальний парадокс**: технічний рівень людської цивілізації стрімко зростає, але духовне варварство і маргіналізація особистостей від цього не зменшуються.

Особливо це характерно для посткомуністичних держав. У них відбулася втрата старих цінностей і моделі політичного устрою, а нових ще не сформовано. За цих умов створюється ситуація екзистенційного вакууму, яка пов’язана з втратою сенсу життя, безглуздістю існування людини. Зруйновані моральні імперативи, деградовані сфера освіти, культури, духовності спричиняють кризу особистості, відчуження її від політики. З цього приводу видається доречним згадати роздуми провідного українського мислителя сучасної доби С. Кримського: “Особистість – це морально самокерована система, результат свідомого вибору людиною свого власного образу. Це здатність, згідно визначенню Канта, бути господарем самого себе. Особистість передбачає перетворення тварного початку людини, благодатне піднесення його до рівня гармонії з духом. Навіть такі вторгнення дикої природи у світ особистості, як смерть та секс духовно блокуються нею через захисну стіну символів та ритуальне оперування з погляду вищих цінностей. Через самобудівництво особистості, формування її внутрішнього мікрокосму людина може зробити так, щоб факт смерті виявився не як кінець, а як вінець життя. Людина на рівні здобуття самодостатності особистості кидає виклик небуттю, протиставляє нігілізмові, смерті креативність благодаті” [5, с. 36]. Визначення соціально-політичного статусу особистості допомагає людині подолати постколоніальну кризу відчуження, маргінальності, втоми від існування.

Гармонійне функціонування політичної системи суспільства можливе за умови наявності вільних індивідів, які своєю енергією, волею, інтересами, мотивами детермінують соціальний поступ. Вирішення проблеми статусу особистості в політиці дає змогу, з одного боку, з’ясувати сутність функціонування всієї політико-управлінської системи суспільства, з іншого – вивчити процеси політизації або деполітизації індивіда, засвоєння ним

політичних цінностей, залучення до управлінської діяльності тощо. Зважаючи на це, необхідно коректно інтерпретувати поняття “статус”. Наукове розуміння категорії “статус” (лат. *status* – становище) стосовно суб’єктів політичної діяльності означає їх місце в системі суспільних відносин, яке визначається різноманітними чинниками. Це можуть бути економічні, соціальні, політичні, правові, моральні, релігійні тощо. Кожному їх виду відповідають свої суб’єкти, що посідають певне місце в наявній ієрархії. Можна стверджувати про статус тієї або іншої партії в сучасній політиці, про статус якоїсь соціальної групи у структурі суспільства, про статус виробничого об’єднання в системі економічних відносин тощо.

Насамперед слід зауважити, що володіння соціальним статусом – невід’ємна властивість будь-якої особистості. *Соціальний статус особистості – це її місце у системі соціальних відносин та роль у політичній структурі суспільства.* Кожна людина, репрезентуючи свою професію, національність, стать, вік, освіту, займає ту чи іншу сходинку в соціальній ієрархії. Особливість соціально-політичного статусу особистості визначається мірою її залучення в соціальні відносини. Зміст соціальних відносин становлять тільки ті параметри суспільних процесів, які звернені безпосередньо до людини, характеризують місце індивіда в суспільстві, його ставлення до засобів виробництва, владних структур, духовних цінностей. Це відносини соціально-економічні, соціально-культурні, соціально-політичні.

Соціально-економічний статус є результатом взаємодії виробничо-економічної і соціальної системи суспільства. Його суб’єктами є промислові підприємства, економічні відомства, органи господарського управління, банки, торгові установи тощо. Подібні організації чинять великий вплив на соціально-політичну структуру суспільства, статус і поведінку особистості. У процесі виробничої діяльності люди займають певний соціально-економічний статус, який визначається певними показниками: рівнем доходів, житловими умовами, майновою забезпеченістю, ступенем задоволення потреб в різноманітних послугах – побутових, медичних, транспортних тощо. Саме тому політична боротьба в суспільстві найбільш активно ведеться за право володіння, розпорядження і користування власністю.

Подолання кризи і стагнації, в якому перебуває українське суспільство, залежить від успіхів в економіці. Доки не розпочне ефективно працювати виробництво, не поліпшиться добробут громадян і не сформується на цій основі середній клас, доти про гармонійний розвиток особистості не може бути й мови. Перехід до ринкової моделі економіки потребує узгодження інтересів всіх політичних суб’єктів. Складно досягнути суспільного консенсусу, якщо не ліквідувати прірву між багатством і бідністю. Маргіналізовані верстви населення ніколи не підтримуватимуть політичних лідерів, владу, уряд і саму державу.

Отже, успіх українського державотворення залежить від спроможності влади вирішувати економічні проблеми, уникати політичних чвар та конфліктів, позбутися корупції, створити умови для розвитку особистості та її реальної участі в політичному житті країни. Адекватно до цього має трансформуватися свідомість індивіда, його відповідальність за свої дії і вчинки, що неможливо здійснити без належної політичної культури і духовності.

Соціально-культурний статус визначає світоглядно-ментальні координати особистості, формує її політичні цінності і спосіб життя. З'ясування духовно-культурних імплікацій особистості передбачає більш ґрунтовну аргументацію. Феномен культури охоплює всі сфери суспільства і в сучасному техногенному світі набуває особливої актуальності. Власне поняття культури, яке виникає в античності як альтернатива варварству та духовній спустошеності людини, і сьогодні творить особистість. Компетентні рефлексії з цього приводу наявні у відомих українських дослідників С. Кримського та Ю. Павленка. Вчені зазначають: “Ми живемо у світі культури. Через нього, і тільки при його посередництві, ми сприймаємо й усвідомлюємо два інші світи – об'єктивної, чи емпіричної дійсності і глибинної першореальності буття, що складає нашу основу. Іншими словами, світи феноменальний і трансцендентний опосередковуються третім світом – світом нашої культури і тільки в ньому і через нього розкриваються нам... Людина була усвідомлена як істота символічна, що сприймає й адаптує світ через властиву їй систему образів, що самовідтворюються в культурі. Порівняно з тваринами, завдяки перебуванню в символічному полі культури, вона живе немовби в новому вимірі реальності – не тільки фізичному, а й у символічному універсумі. Мова, міф, мистецтво, релігія – частини цього універсуму... Таким чином, людина вже не протистоїть реальності безпосередньо, не зіштовхується з нею віч-на-віч. Фізична реальність опосередковується культурно-символічною діяльністю людства” [6, с. 9–10]. Долучаючись до феномена культури як сфери об'єктивації людського буття в історичному вимірі, особистість уособлює загальноцивілізаційний процес.

Упродовж всієї еволюції людина намагається вдосконалити свій внутрішній світ. Лише збагативши свою свідомість духовними імперативами, індивід може удосконалитися сам і покращити суспільне життя. Ексклюзивну роль у цьому процесі відіграють релігія і церква. Найбільш природною і демістифікованою є релігія християнства. Її духовні одкровення – це джерело гуманістичних устремлень і шляхетних пошуків людства. У християнській традиції особистість розглядають як досконалу субстанцію земного буття, що створена за образом і подобою Божою. Відомий російський мислитель С. Франкл християнство називає “релігією особистості”. Філософ переконаний: “Християнство і є не що інше як адекватний, досконалий вираз

цього самоочевидного бачення онтологічної основи людського буття, що є сама суть віри; саме тому воно є “природною релігією”... І тому найбільш адекватне визначення християнської віри полягає в тому, що вона є *релігія особистості*... Справжній сенс християнської віри, ніби центр її тяжіння, в тому, що ідею Бога безпосередньо пов'язують з ідеєю реальності і абсолютної цінності *людської особистості*. Християнство є релігія *людської особистості*, релігія персоналістична і антропологічна. В ній людина вперше *знаходить саму себе*, знаходить притулок і опору” [11, с. 302–303]. Духовність, яку розглядають не як альтернативу соматичній природі людини, а як сакральну віру в Бога, завжди є унікальним джерелом конституювання особистості та її менталітету, чинником толерантних взаємовідносин у суспільстві.

Поняття особистості настільки глибинне і варіативне, що не може бути вивчене якоюсь однією наукою чи зафіксоване універсальним визначенням. Наші реверанси до філософії зумовлені тим, щоб соціально-політичний статус особистості доповнити онтологічним, буттєвим виміром. Проблема людини є головною проблемою філософії. Людина може створювати конструктивну реальність тільки зрозумівши сама себе, адже в ній, на думку М. Бердяєва, перетинаються всі кола буття. Російський філософ стверджує: “Людина є великою загадкою для самої себе, тому що вона свідчить про існування вищого світу. Початок надлюдського є конститутивною ознакою людського буття. Людина – істота, що невдоволена сама собою і спроможна себе переростати... З однаковим правилом можна сказати про людину те, що вона висока і низька, слабка і сильна, вільна і рабська... Коріння її на небі, в Божому і в нищій безодні... Вона залежить від природного середовища і вона водночас гуманізує це середовище, вносить в нього принципово новий початок... Зрозуміти людину можна лише в її ставленні до Бога” [2, с. 55]. Філософські інтенції Бердяєва зводяться до того, що людина спроможна гуманізувати не лише природу, але й ідею Бога, і тим самим гуманізувати саму себе.

Гуманістична аура органічно притаманна для української людини і нації. Наша ментальність формувалася не агресивно-раціоналістичними чинниками, а на основі християнських цінностей, любові до Бога і ближнього. Внутрішній світ українця наповнюють надмірні почуття, емоції, інтуїція людського серця, а не раціонально-логічні аспірації. Цей кордоцентричний феномен української душі осмислено у філософії П. Юркевича: “Серце є скарбник і носій усіх тілесних сил людини... Серце є центром душевного і духовного життя людини. Так, в серці започатковується і народжується рішучість людини на ті чи інші вчинки; в ньому виникають різноманітні наміри і бажання; воно є місцем волі та її бажань... Серце є центром усіх пізнавальних дій душі. Нарешті серце є центром морального

життя людини... Серце є вихідним пунктом усього доброго і злого в словах, думках і вчинках людини, є добрий і злий скарб людини... Серце є скрижаль, на якому викарбуваний моральний закон” [12, с. 341]. Отже, формуючою детермінантою української душі, згідно з вченням П. Юркевича, є людське серце, яке значно швидше, ніж розум, реагує на зовнішні виклики і доходить адекватних висновків. Кордоцентризм є основою буття, архетипом, частиною природи українського народу.

Особистість реалізує свої соціальні інтереси і потреби через приналежність до якоїсь соціальної групи і національної спільноти. Людина може прилучитися до джерел духовності народу, сприймаючи його релігію, культуру, розмовляючи мовою титульної нації. Рідна мова є провісником духовного розвитку особистості, пріоритетним чинником утвердження національної ідентичності. “Вивчаючи рідну мову, – пише Я. Радевич-Винницький, – людина одночасно засвоює поняття. Як член спільноти вона формує своє інтелектуальне бачення світу не на основі самостійного опрацювання своїх переживань, а в межах закріпленого в поняттях мови досвіду її мовних предків... Людина виростає в середовищі рідної мови, «зростається» з нею: вміння говорити рідною мовою стає для людини таким же натуральним явищем, як вміння дихати, ходити, їсти. Людина стає співносієм мови. І хоча від окремого індивіда доля мови не дуже залежить, однак мова доти залишається живою, доки існує спільнота носіїв, що вивчають її і користуються нею як рідною. Рідна мова є основою існування спільноти, це ланцюг, що поєднує нинішнє покоління з минулими і майбутніми, єднає людей у просторі” [9, с. 140]. Отже, мова – це не лише засіб передачі думок, вона є берегинею історії народу, його традицій, звичаїв, творчості, обрядів тощо. Рідна мова пов’язує кожну людину з її народом, з попередніми поколіннями і є засобом формування духовної культури особистості.

У міру засвоєння національної культури, рідної мови людина щораз більше адаптується до політичної системи, намагається активно впливати на неї, тобто більшою мірою стає суб’єктом політичного життя. Кожний індивід об’єктивно залучений в політичну систему суспільства. Прагнучи задовольнити свої потреби й інтереси, людина суб’єктивно намагається прямо чи опосередковано залучитися до управління суспільними процесами, налагодити для цього зв’язки з політичними інститутами суспільства. Саме участь індивіда в політичному житті, активна громадянська позиція визначає соціально-політичний статус особистості.

У політології вирізняють такі структурні компоненти соціально-політичного статусу особистості: соціально-політичний стан; соціально-політична позиція; соціально-політичний престиж і мотивація політичної діяльності.

Соціально-політичний стан визначається наявною системою політичних відносин, до яких належать суб'єкт політики і його взаємозв'язки в суспільстві. Політичні відносини в ньому складаються впродовж тривалого періоду часу, спільної діяльності і мають об'єктивний характер. Соціально-політичний стан особистості можна з'ясувати, спираючись на такі показники: характер залучення людини в управління суспільними процесами, соціально-політичну роль у суспільстві, політичні права й обов'язки, рівень авторитету.

Соціально-політична позиція як об'єктивний чинник статусу особистості виявляється як її внутрішнє самовизначення, усвідомлення, оціночне ставлення до себе, соціально-політичного стану і результатів своєї політичної діяльності. Ця позиція виявляється не тільки в політичній діяльності, але і в поведінці, взаємодії, в усіх реальних і формальних аспектах політики.

Соціально-політичний престиж і мотивація політичної діяльності визначає спрямування і зацікавленість індивіда в належному виконанні своїх обов'язків в сфері політики. Професіоналізм і компетентність є вирішальними чинниками в успішному виконанні політичних функцій.

За характером участі в політиці виокремлюють такі типи особистості:

- відносно суверенний пересічний суб'єкт політичного життя. Це люди, які спеціально не займаються політикою і не виконують ніяких функцій в політичних організаціях і об'єднаннях;
- представник якоїсь політичної сили. Тут роль людини виявляється початково заданою, і вона зобов'язана її виконувати відповідно до свого статусу, належності до певної організації, норми якої регламентують спосіб політичної поведінки;
- політичний лідер – людина, що виконує владні функції, здатна впливати на інших з метою реалізації якихось політичних інтересів.

Для суверенної особистості політика не є ні засобом для життя, ні професією. Однак у відкритому суспільстві саме пересічні суверенні громадяни творять політику, самостійно обирають собі владу і контролюють її діяльність.

Характер політичного режиму і якість влади в суспільстві визначається волею її громадян. У тоталітарних режимах особистість контролює держава, а її свідомість формується алгоритмами панівної ідеології, яка обмежує соціально-статусне становище особи. У статусній свідомості людей радянського періоду нашої історії соціально-політичний престиж члена КПРС був високим. Однак такі важливі показники соціально-політичного статусу особистості, як політичні права і свободи, виконання управлінських функцій, прояви демократичних устремлінь мали декоративний характер і вимірювалися комуністичними стереотипами. Статусне просування особистості забезпечувалося відбором, який здійснювали владні структури за

ознаками, що відповідали інтересам тоталітарно-бюрократичного режиму. У радянській імперії досягнути значного соціально-політичного статусу особистості можливо лише, пройшовши ідеологічні фільтри. Соціально-політичний престиж такої держави в очах індивіда був вкрай низьким.

Комуністичний режим став надбанням історії. Соціально-політичний престиж комуніста зазнав значної деградації. У демократичному суспільстві наявний інший, відмінний від тоталітаризму, характер політичної системи і статусу особистості в ній. Відсутність монополії на ідеологію, політичний плюралізм, наявність свободи слова у демократичному просторі забезпечують всебічний розвиток особистості. За цих умов середній і високий соціально-політичний статус особистості може бути пов'язаний з її відповідним місцем у державній службі, в структурі влади чи політичній партії, що підтримує державу чи опозиційна до неї. Досить високе соціально-політичне становище особистості в партії не обов'язково супроводжується відповідним рівнем політичного престижу в суспільстві. У демократичному просторі учасникам політичного життя притаманний ціннісно-орієнтований тип залученості в політику, пов'язаний з усвідомленням інтересів і переваг відповідних соціальних груп. Державна посада, членство у виборному органі, лідерство в партії, парламентській фракції потребують фаховості, досвіду, вміння відстоювати чітку політичну позицію. Мобілізація цих ресурсів на індивідуальному рівні формує статус політичної особистості.

Узурпація влади спричиняє деформацію соціально-політичного статусу особистості, що приводить до відповідної реакції індивіда. Вона може виражатися як в соціальному конформізмі, так і в активному протистоянні політичному режиму. У новітній історії України народ відреагував на брутальне порушення владою своїх громадянських прав, людської гідності, політичного статусу і свободи у формі Помаранчевої революції. Для української перспективи майдан важливий не як повстання проти збанкрутілої влади, а як виявив пасіонарного Духу народу, кристалізація шляхетного статусу особистості. А. Гальчинський зауважує: "Розвиток особи є мірилом загальнонаціонального прогресу, його основним критерієм. У свою чергу синтезуючим показником цієї міри є свобода, яку суспільство здатне надати особі. Свобода особи є визначальною умовою її саморозвитку й самореалізації" [4, с. 54]. Незважаючи на дискредитацію багатьох цінностей Майдану нинішньою псевдоелітою, головний здобуток Помаранчевої революції апіорі знищити неможливо, бо він належить народу. Після революції формується новий тип особистості – вільної, демократичної, яка цінує і може відстояти свій суспільно-політичний статус.

Утвердження принципів демократії, побудова громадянського суспільства, функціонування ринкової економіки – це оптимальне підґрунтя для функціонування держави. Демократія не є ідеальною формою організації

суспільного ладу і реалізації потенціалу особистості. На цьому акцентує свої філософські рефлексії М. Бердяєв: “Демократизація суспільства може бути дуже несприятливою для особистості, нівелювати особистість, зводити всіх до середнього рівня, може виробляти безособові особистості. Є спокуса зробити висновок, що сенс історії і культури полягає у створенні небагатьох, що виходять із маси, якісно своєрідних, видатних, творчо обдарованих особистостей. Величезну ж масу людства можна вважати приреченою на безособовість. За умови натуралістичного погляду на світ і людину саме це вирішення проблеми особистості найбільш правдоподібне. Але це не християнський погляд. Будь-яка людина покликана стати особистістю, і їй повинна бути дана можливість стати особистістю” [3, с. 301]. Політичний досвід засвідчує, якщо суспільна система не об’єктивована духовно-сакральною субстанцією, вона шкідлива для особистості.

Ідентифікація соціально-політичного статусу особистості методологічним арсеналом політології дає змогу зробити такі висновки. По-перше, наявність тісного взаємозв’язку соціально-економічного, соціально-культурного і соціально-політичного статусів особистості. Наприклад, досягнення високого соціально-економічного статусу індивіда може сприяти зростанню його соціально-політичного становища, і навпаки. А особа, що має високий духовно-культурний статус, буде авторитетною і впливовою в усіх сферах життя суспільства. По-друге, для буд-якої особи домінуючий якийсь один статус, а два інших є на периферії. Якщо у підприємця провідним є соціально-економічний статус, то у депутата чи лідера політичної партії – соціально-політичний. Важливо зазначити, що ієрархія статусів може змінюватися залежно від конкретних умов діяльності особистості. По-третє, соціально-політичний статус особистості має визначатися природним шляхом, а не створюватися штучно, з допомогою використання новітніх технологій. Від рівня натуральності статусу особистості залежить успішна самореалізація політика, його соціальна і духовна комфортність, державотворча спрямованість.

Отже, кожна особистість посідає певне місце в політичній системі суспільства, набуваючи тим самим соціально-політичного статусу. Ця ніша є відносним становищем людини в політичному просторі держави, що наділяє її правами і обов’язками, дає можливість виконувати певну роль у суспільстві і отримувати оцінку громадської думки. Вивчення соціально-політичного статусу особистості дає змогу визначити її адекватність наявним реаліям, оптимізувати професійну діяльність суб’єктів політики, об’єктивно спрямовувати вектор розвитку суспільства. Такі риси людини, як гуманізм, відповідність посадовому статусу, компетентність, моральність, службова етика дають змогу успішно розвиватися особистості й забезпечують ресурси для утвердження демократії.

1. Аристотель. Политика / Мыслители Греции. От мифа к логике: Сочинения. Москва, Харьков, 1999. С. 439–699.
2. Бердяев Н. О назначении человека. М., 1993.
3. Бердяев Н. Философия свободного духа. М., 1994.
4. Гальчинський А. Помаранчева революція і нова влада. К., 2005.
5. Кримський С. Запити філософських смислів. К., 2003.
6. Кримський С., Павленко Ю. Цивілізаційний розвиток людства. К., 2007.
7. Міль Дж. С. Про індивідуальність як один з елементів добробуту // Лібералізм: Антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. К., 2002. С. 151–164.
8. Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори. К., 1994.
9. Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації. Дрогобич, 1997.
10. Стентон Еванс М. Проблема людини в консерватизмі // Консерватизм: Антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. К., 1998. С. 379–388.
11. Франк С. Духовные основы общества. М., 1992.
12. Юркевич П. Серце і його значення в духовному житті людини за вченням слова Божого // Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посіб. / Упоряд. М. Ф. Тарасенко, М. Ю. Русин, А. К. Бичко та ін. К., 1993. С. 341–348.

SOCIO-POLITICAL STATUS OF A PERSONALITY UNDER THE CONDITIONS OF THE EMANCIPATED SOCIETY

Michailo Hordienko

*National University of Government Revenue Service of Ukraine
K.Marks Str., 31, UA – 08201 Irpin', Ukraine*

The article considers the socio-political status of a personality in the state creative and philosophical perspectives. It finds out, that the policy should be considered in the personality context. Only the educated, cultural and enriched by moral imperatives personality can be the source of civilization progress. The author concludes that the study of personality's socio-political status allows defining his /her adequacy to the present realities, optimizing the professional activity of policy doers, and directing objectively the vector of society development.

Key words: humane, policy, personality, society, God, status, individual.

Стаття надійшла до редколегії 10.06.2008

Прийнята до друку 25.09.2008